

COMUNA LIVADA

Denumiri:

Livada: *Fakert, Baumgarten*

Sânleani: *Szentleanyfalva*

Atestare documentară

Livada: 1842, colonizarea satului cu populație germană și maghiară

Sânleani: 1853, colonizarea satului cu populație maghiară

Așezare geografică: Comuna Livada este așezată în Câmpia Aradului, la 7 kilometri nord de municipiul Arad și la 1 kilometru de șoseaua națională 79, Arad – Oradea. Înălțimea câmpiei - 110 m. Suprafața: 2007 hectare, intravilan 676 hectare. Gospodării 980.

Coordonate geografice: 46 grade, 13 minute, 33 secunde latitudine nordică; 21 grade, 23 minute, 10 secunde longitudine estică.

Istoric

La Livada s-au descoperit monede aparținând autohtonilor daci aparținând secolelor I-III, din perioada Gordian III. În punctul numit „Pe Câmp”, în stânga șoselei Arad-Oradea, a fost descoperit un târnăcop de aramă, cu brațele în cruce, eneolitic. Piesa are 25,5 cm în lungime

Colonizarea satelor. Colonizarea satelor Livada și Sânleani a fost făcută de statul austriac (colonizări camerale) pe pământurile care îi aparțineau. Colonia din Livada a fost întemeiată în 1843, pe o durată de 20 de ani, cu coloniști germani și maghiari aduși de la Szent-Tamaș. Coloniștii erau obligați să cultive două jugăre de tutun anual iar producția să o predea „Oficiului de răscumpărare a tutunului” contra unor sume ce se stabileau anual. Colonia din Sânleani fost întemeiată în 1852 cu populație maghiară adusă de la Cenad, în imediata apropiere a coloniei Livada. Și coloniștii din Sânleani aveau obligația de a cultiva tutun. În 1900 erau la Livada 259 români iar la Sânleani 42.

Evoluția demografică.

Livada: 1857 – 781 locuitori; 1869 – 902 locuitori; 1880 – 1785 locuitori; 1890 – 2031 locuitori; 1900 – 2235 locuitori; 1910 – 2186 locuitori; 1922 – 1796 locuitori.

Sânleani: 1857 – 664 locuitori; 1869 – 1032 locuitori – 1880 – 1280 locuitori; 1890 – 1279 locuitori; 1900 – 1325 locuitori; 1910 – 1325 locuitori; 1922 – 1327 locuitori

Populația pe comună: 1930 – 2372 locuitori (123 români, 880 maghiari, 1363 germani); 1956 – 2042 locuitori (425 români, 434 maghiari, 1180 germani); 1966 – 2237 (550 români, 454 maghiari, 1231 germani); 1977 – 3084 locuitori (1482 români, 463 maghiari, 1136 germani); 1992 – 2756 locuitori (2278 români, 382 maghiari, 86 germani); 2002 – 2892 locuitori; 2011 – 2960 locuitori (84,975 români; 8,14% maghiar).

Cele două sate nu au avut stăpâni feudali oamenii lucrând pe pământurile domeniului statului, pe care au fost mai apoi după reforma agrară din 1921, împrăștiate

Economie și societate

În 1835 răsculații de la Șiria atacă pusta domenală de la Livada. La începutul secolului al XX-lea la Livada se constituie o organizație socialistă. Sânleani face parte, după 1921, din plasa Arad și are secretariat comunal iar Livada are secretariat cercual. În după amiaza zilei de 13 septembrie 1944, trupele maghiare hortiste ocupă satele comunei. Sunt eliberate în 20 septembrie. În 1953 se constituie G.A.C. „Drumul lui Lenin” la Livada iar în același an se constituie G.A.C. „Oțelul”, la Sânleani.

La reforma administrativă din 1968 comuna Livada va deveni comună suburbană și va face parte din municipiul Arad până după Revoluția din decembrie 1989. Cea mai mare parte a populației a lucrat în întreprinderile și instituțiile din Arad, doar o mică parte va lucra la cele două CAP-uri, unde exisra și o unitate de mașini agricole.

În ultimul deceniu al secolui al XX-lea și în primii ani de după Revoluția din decembrie 1989 are loc o emigrație masivă a germanilor în Germania așa încât în cele două sate mai rămân doar câteva familii de bătrâni. La începutul anilor 2000, în partea de vest a comunei mai ales, se construiesc numeroase case, cei mai mulți locatari fiind de la Arad. În anii 2005-2007 s-a construit o clădire nouă pentru primăria comunei. Deasemenea s-a construit și o nouă clădire pentru căminul cultural

Biserica

La Livada s-a construit în a doua jumătate a secolului al XIX-lea o biserică catolică. După primul război mondial s-a constituit comunitatea ortodoxă care a funcționat într-o capelă, iar după 1989 s-a edificat o biserică ortodoxă nouă, din piatră.

La Sânleani s-a construit după întemeierea satului o biserică de confesiune calvină (reformată). În în 1977 s-a construit o biserică ortodoxă din piatră, cu hramul „Pogorârea Duhului Sfânt”.

După 1989 în Livada și Sânleani ființează în continuare bisericile ortodoxe iar la Sânleani există o parohie și biserică catolică și o biserică reformată. Deasemenea au luat ființă încă înainte de 1989 biserici neoprotestante: biserici penticostale la Livada și Sânleani și biserică baptistă la Sânleani

Învățământul

În anul 1855 la Livada ia ființă o școală elementară mixtă de confesiune romano-catolică. Școala avea în 1877/1878 138 elevi. Școala din Livada funcționa într-un local construit în anul 1865. Învățătorului Ion Ilica i se asigurase un salariu de 120 florini și diferite bunuri în natură.

În 1898 s-a fondat școala elementară de stat, care în 1909/1910 avea 241 elevi. Știința de carte a evoluat de la 17,1% în 1880 la 55,8% în 1910.

Școala confesională mixtă reformată a luat ființă în 1854. Școala a fost transformată în școală elementară de stat în 1903 și avea în 1909/1910 201 elevi. Știința de carte a evoluat de la 33,8% la sută în 1880 la 64,5% în 1910. În anul 1928 la Livada s-a construit o clădire nouă pentru școală. Până în 1989 la Livada a funcționat, în vechea clădire, o școală de generală de opt clase în limba română, plus o grădiniță în limba germană și o școală cu clasele I-IV, în limba maghiară, la Sânleani. După 1989 la Livada funcționează o școală generală de opt clase în limba română, plus o grădiniță, iar în aceeași clădire funcționează și biblioteca. La Sânleani funcționează o școală primară (clasele I-IV) și o grădiniță cu program normal și program prelungit.

Personalități

Nicolae Otto Kruch (n. 10 decembrie 1932, Sânleani, Județul Arad - d. 19 august 1995, Ploiești), sculptor și desenator român. Și-a petrecut copilăria la Sântana, județul Arad, iar cursurile gimnaziale le-a urmat la Liceul Emanuel Gojdu din Oradea, bucurându-se de sintagma „Copil minune” atribuită de profesorul de desen Țârulescu. Între anii 1953-1957 studiază sculptura la Institutul de Arte Frumoase Ion Andreescu din Cluj-Napoca. După absolvire a lucrat ca sculptor la Opera Româna din Cluj. Din 1965 se stabilește la Ploiești,

oraș care-l va adopta până la sfârșitul vieții. Este autorul a numeroase opere de artă monumentală și reliefuri comemorative: efigia lui Nichita Stănescu de pe casa memorială, Eufrosin Poteca, bust din piatră de calcar amplasat în satul Nucșoara (1971), Mihai Viteazul în piatră de calcar la Școala generală nr. 21 din Ploiești; Ion Negulici, bust din piatră de calcar, Ploiești; lacăra - Pasăre, în piatră de Tioc, Cimitirul eroilor din Sinaia.

Bibliografie specifică.

Catalogul Nicolae Kruch, anul 1989, UAP-Ploiești, CCES-Prahova.

Oarcea, Felicia Aneta *Școala și societatea în comitatul Arad*, Editura Gutenberg, Arad, 2012.

Popeangă, Vasile, *Rețeaua școlară arădeană din 1877*, în Vasile Popeangă, *Studii din domeniul științelor educației*, Editura "Vasile Goldiș" University Press, Arad, 2007.

Informații de la Șerb Măriuța

Tolan, Isaia, *File din istoria Aradului*, Editura Semne.

Ziridava nr XIX-XX din 1996

Ioan Tuleu

COMUNA MACEA

Denumiri:

Macea: *Machya (1380), Macha (1394) Machaszek (1439), Matha (1446), Macza (1458), Macha (1609), Mácsa (1746), Matsa (1828), Matscha*

Sânmartin: *Zenthmárton, Sanktmarton, Sanktmartin, Sânmarton, Nemeszmárton*

Repere geografice:

Altitudine: 104 metri. Comuna Macea este formată din satele **Macea**(reședința) și **Sânmartin** (aflat la 5 km distanță).

Istoric

Prima atestare documentară: *Macea:*1380, *Sânmartin:* 1465

În perioada de trecere spre epoca bronzului, la Macea au fost dezvelite vestigii ale *culturii Baden* (participantă la formarea culturii Coțofeni).

În 1380, satul Macea a fost primit ca feudă de către un episcop catolic.

În 1394, satul **Macea** făcea parte din domeniul familiei nobiliare maghiare Keczer, în 1428 aparținea domeniului Bessenyey. A făcut parte din teritoriul vestic al fostului comitat al Zarandului. În anii 1478-1480, Macea este inclusă în domeniul Czecezy. În 1559 -1564 iobagii din satul Macea aparțin domeniilor nobiliare Keczer și Farkas. În 1564, localitatea Macea intră în posesia familiei nobiliare Drágffy. În 1609, principele Transilvaniei, Gabriel Bathory, a donat satul Macha (Macea) către familia nobiliară maghiară Balassa. În perioada ocupației otomane, din sangeacul Zărand.

După Pacea de la Karlowitz (1699) și cea de la Passarowitz (1718), Erariul de la Viena intrând în stăpânirea acestor locuri, cedează pe cale de donație sau vânzare o serie de terenuri spre a intra în exploatarea domeniială. Astfel, domeniul de la Macea, împreună cu cel de la Șimand și Glogovăț fac parte, începând din anul 1715, din proprietățile familiei Edelspacher. Dar nu rămân multă vreme în proprietatea acestuia, căci Sigismund Edelspacher a fost dispus să vândă o parte din moșiile sale unui nobil sârb, Mihai Cernovici și fiul acestuia, Ioan. Aceștia din urmă contribuieră substanțial la eliberarea Banatului de sub ocupația otomană și primiseră, ca atare, în anul 1720 blazonul și diploma de înnobilitare din partea Casei de Habsburg. Începând cu anul 1724 începe construcția unei reședințe nobiliare, prin reabilitarea unui vechi conac. Primele amenajări ale reședinței noului proprietar sunt databile în jurul acestui an. Parcul dendrologic în incinta căruia se găsește actualul castel, este situat în vatra localității, având doar o singură latură a perimetrului său, orientată spre exterior.

Primăria Macea a luat ființă în 1730, având ca organizare un primar, un notar și un perceptor, administrând o singură localitate. Majoritatea documentelor din arhiva primăriei,